

Шифр «fructus temporum»

**ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ВАЛЮТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ:
УКРАЇНСЬКИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД**

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ВАЛЮТНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЯК СКЛАДОВА ВАЛЮТНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ.....	6
1.1. Загальна характеристика інституту валютного регулювання	8
1.2. Історико-порівняльний аналіз валютного регулювання	12
РОЗДІЛ 2. МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ЛІБЕРАЛІЗАЦІЇ ВАЛЮТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ	17
2.1. Досвід країн Європи	18
2.2. Досвід в країнах Азії.....	22
ВИСНОВКИ.....	26
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	29

ВСТУП

Актуальність. Валютне регулювання є складовою частиною державного регулювання валютної політики, тому виникає потреба у виборі вигідної системи регулювання валютного ринку в наш час, особливо при світових фінансових кризах, політичних конфліктах, революціях, які, на даний момент, мають місце і в Україні.

Регулювання валютного ринку посідає важливе місце у системі заходів щодо забезпечення стабільного розвитку фінансової та економічної систем країни [35, с. 468]. Оптимізація механізму валютного регулювання є основним фактором покращення економічної ситуації в Україні. В нашій країні це головний засіб функціонування валютної політики, адже Україна зараз стоїть на шляху формування ринкових відносин; також присутня обмеженість конвертованості валюти через відсутність попиту на неї на світовому фінансовому ринку [37, с. 10]. Хоча валютне регулювання в Україні в певній мірі й відповідає всім стандартам розвинених країн, але механізм реалізації законодавчих приписів бажає кращого. Внаслідок цього відбувається девальвація гривні, впровадження валютних обмежень, мінімізація обсягу валютного ринку та пропозиції безготівкової іноземної валюти тощо.

Дослідженню в різних напрямках багатьох аспектів міжнародних валютних відносин та валютного регулювання, валютного законодавства приділили значну увагу в своїх працях такі вчені: Г. Авагян, М. Артемов, О. Береславська, Н. Місяць, Л. Красавіна, В. Крашенинников, У. Моторнюк, Л. Матросова, Ф. Журавка, В. Єрохов, В. Гордон, В. Гоффе, М. Райко, Л. Долінський, Т. Кривошеєва, К. Левицька, С. Лямець, В. Михальський, С. Панцир, С. Рум'янцев та інші науковці.

Об'єктом дослідження є валютне регулювання як одна з функцій держави.

Предметом дослідження є формування та розвиток механізму валютного регулювання.

Метою дослідження є поглиблення теоретико-методологічних засад, деталізація понятійно-категоріального апарату, розвиток науково-методичних підходів валютного регулювання в Україні.

До основних **завдань** можна віднести такі:

- розмежувати поняття «валютна політика» і «валютне регулювання», надання якомога ширшого переліку принципів і функцій валютного регулювання;
- дослідити валютне регулювання за критерієм його елементів, таких як об'єкти, суб'єкти, методи, функції, принципи тощо;
- приділити значну увагу терміну «механізм валютного регулювання» та його структурі;
- проаналізувати вплив на стан валютного ринку України діяльності Національного банку;
- знайти шляхи удосконалення механізму валютного регулювання в нашій державі.

Методи дослідження. У роботі було використано базові положення теорії державних фінансів і банківської справи, сучасної економічної теорії та міжнародної економіки. У процесі дослідження використовувалися такі загальнонаукові методи: змістовного узагальнення, порівняння та систематизації – при уточненні дефінітивного апарату, удосконаленні класифікації інструментів валютного регулювання (у підрозділах 1.1, 2.1, 2.2); історико-порівняльний метод (у підрозділі 1.2); методи аналізу і синтезу, індукції та дедукції – при визначенні методологічних підходів до формування механізму валютного регулювання (у підрозділі 1.1); порівняння, групувань та вибірок – при визначенні сучасних тенденцій функціонування міжбанківського валютного ринку (у розділах 1 та 2); наукового абстрагування та системного підходу – при розробленні пропозицій щодо удосконалення механізму валютного регулювання в Україні та обґрунтуванні перспектив його лібералізації (у висновках).

Інформаційною базою дослідження слугували закони України, нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України, нормативні акти й аналітичні огляди Національного банку України, наукові публікації провідних вітчизняних і зарубіжних вчених, періодичні видання, ресурси мережі Інтернет [37, с. 3].

Наукова новизна полягає у такому:

- визначення поняття «валютне регулювання» завдяки чіткому її відмежуванню від іншого подібного поняття «валютна політика»;
- виокремлення особливостей валютного регулювання з огляду на з'ясування його взаємозв'язку з валютною політикою;
- дослідження значення механізму валютного регулювання шляхом деталізації функцій суб'єктів валютного регулювання через виокремлення стабілізуючої та превентивної функцій валютного регулювання та основних принципів його організації: узгодженість, рівноправність, своєчасність, послідовність, прогностичність, інформативність, захищеність.

Також ця тема була досліджена у науковій публікації автора, де було розкрито та проведено порівняльний аналіз змісту, норм та новацій Декрету Кабінету Міністрів України «Про систему валютного регулювання і валютного контролю» від 19 лютого 1993 року № 15-93 та Закону України «Про валюту та валютне регулювання» від 21 червня 2018 року № 2473-VIII.

Наукова робота складається зі вступу, двох розділів (у кожному виділено по два підпункти), висновків та списку використаної літератури.

РОЗДІЛ 1. ВАЛЮТНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЯК СКЛАДОВА ВАЛЮТНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

В сучасних реаліях державне регулювання здійснюється майже у всіх сферах суспільства, у тому числі й у сфері валютних відносин. При цьому, регулювання валютних відносин у країнах з перехідною економікою займає вагоме місце серед інших напрямків впливу держави на економіку, вирішуючи низку найважливіших завдань, таких як: підтримання макроекономічної та фінансової стабільності, стимулювання економічного зростання, підвищення добробуту населення [37, с. 18].

Для того, щоб дослідити поняття «валютне регулювання», необхідно спочатку зосередити увагу на розгляді ширшого поняття «валютна політика» та розглянути фактори, що її визначають [37, с. 18].

В економічній літературі можна знайти такі визначення поняття «валютна політика» [37, с. 18]:

- сукупність певних економічних, правових та організаційних заходів, що здійснюються державними органами, центральними банківськими та фінансовими закладами, міжнародними валютно-фінансовими організаціями у сфері міжнародних валютних відносин, спрямованих на досягнення визначених державою цілей [44, с. 259; 37, с. 19];

- сукупність здійснюваних державою економічних, організаційних та правових заходів у сфері валютних відносин з метою реалізації стратегічних завдань розвитку національної економіки [38, с. 471; 37, с. 19].

Отже, валютна політика – це певна складова економічної політики держави або міждержавних органів щодо визначення пріоритетних напрямків розвитку валютно-економічних відносин та фундаментальних принципів їх реалізації на певному історичному етапі на національному, регіональному та міждержавному рівнях. Такий підхід до визначення цього поняття передбачає пошук найактуальніших напрямів розвитку валютно-економічних відносин («стратегічний» аспект) на певному історичному етапі відповідно до основних принципів їх функціонування («тактичний» аспект) [37, с. 21].

Щодо визначення взаємозв'язків між валютним регулюванням та валютною політикою варто відзначити, що в науковій економічній літературі можна знайти таке: досягнення основних стратегічних і тактичних цілей валютної політики забезпечується через дві ключові форми її практичної реалізації – валютне регулювання та валютний контроль [25, с. 40]; валютна політика є основою валютного регулювання кожної держави [17, с. 5]; будь-яка національна валютна політика заснована на валютному регулюванні [15, с. 246]; валютне регулювання є одним із засобів реалізації валютної політики держави [43, с.122; 31, с. 161]; валютне регулювання є складовою частиною валютної політики [32, с. 72; 44, с. 261; 37, с. 27].

Отже, «валютне регулювання» жодним чином не можна ототожнювати з «валютною політикою», оскільки метою валютного регулювання, власне, і є забезпечення реалізації валютної політики [33, с. 19; 37, с. 28].

У науковій літературі можна знайти різні значення терміну «валютне регулювання», кожне з яких концентрує увагу на певних його аспектах [37, с. 29]:

- це форма організації відносин суб'єктів господарсько-фінансової діяльності, пов'язаних з використанням валютних цінностей через регламентацію державою міжнародних розрахунків і порядку проведення валютних операцій, яка закріплюється національним законодавством та міжнародними угодами [43, с.122; 37, с. 29];

- специфічна економічна форма регулювання валютних відносин, яку здійснює держава на основі суворої регламентації процесів руху внутрішніх валютних потоків відповідно до встановлених цілей. Це пов'язано з тим, що валютне регулювання має дві сторони прояву – зовнішню та внутрішню. Зовнішня сторона, що проявляється у вигляді організації руху валютних коштів між суб'єктами валютних відносин, формуванні валютного курсу та забезпеченні еквівалентного обміну національної валюти на іноземну, є предметом практичної діяльності управління цими процесами. Внутрішня – це конкретні економічні форми (планування доходів підприємствами

зовнішньоекономічної діяльності, стимулювання, ціна валюти), які зазвичай виступають як стимули зацікавленості суб'єктів валютних відносин [18, с. 61-62; 37, с. 30-31].

Перелік визначень поняття «валютне регулювання» не обмежується наведеними прикладами і його можна продовжити, проте, в цілому, валютне регулювання являє собою систематизований перелік дій, вчинюваних компетентними на те державними (чи міждержавними) органами для впровадження в життя основної мети валютної політики шляхом юридичної визначеності стосовно валютних операцій та визначення режиму курсоутворення національної валюти [37, с. 30-31].

1.1. Загальна характеристика інституту валютного регулювання

До суб'єктів валютного регулювання в межах країни належать учасники, які здійснюють певний регулятивний вплив на валютні відносини, а саме: центральний банк, уряд, міністерства, відомства, інші державні фінансові, фіскальні, митні органи, уповноважені банки, небанківські фінансові установи. При цьому варто відзначити, що валютне регулювання забезпечується спеціальною системою правових норм і засобів. Така система може розглядатись як самостійний інститут права, який інколи називають «валютним правом» [17, с. 8-9; 19, с. 364; 37, с. 32].

Об'єктом валютного регулювання є валютний сегмент економічних відносин, на який спрямовується регулятивний вплив державних (або міждержавних) органів з метою досягнення визначених економічною політикою цілей [37, с. 32].

У науковій літературі є різні визначення завдань валютного регулювання. Так, О. Дзюблюк до основних завдань валютного регулювання відносить такі:

- захист та охорона національної валюти, що передбачає мінімізацію зовнішніх і внутрішніх факторів впливу на її купівельну спроможність;
- встановлення оптимального режиму обмінного курсу національної валюти, спроможного збалансувати інтереси експортерів та імпортерів для ефективної участі країни у міжнародному поділі праці;

- визначення статусу національної валюти, що передбачає встановлення відповідного режиму її конвертованості для забезпечення стратегічних завдань розвитку національної валюти та її участі в світовому господарстві [25, с. 41; 37, с. 33-34];

- регулювання платіжної функції іноземної валюти та інших іноземних інструментів, регламентація поточних операцій платіжного балансу;

- забезпечення стабільних джерел надходження іноземної валюти на національний валютний ринок [39, с. 43; 37, с. 33-34].

Стосовно функцій валютного регулювання, необхідно зазначити, що у роботах М. Єпіфанової [26, с. 176] та А. Колдовського [30, с. 86] визначені такі функції:

- регуляторна (застосування методів та форм валютного регулювання);
- алокаційна (вплив на валютні відносини, сприяння визначенню порядку проведення валютних операцій);
- цільова (визначення напрямів розвитку валютної системи);
- стимулююча (формування регуляторних заходів впливу на діяльність суб'єктів валютного ринку);
- регламентуюча (розробка та впровадження законодавчих та нормативно-правових актів, що визначають порядок проведення операцій з валютними цінностями);
- стабілізуюча (нівелювання різких необґрунтованих коливань попиту та пропозиції іноземної валюти на валютному ринку);
- превентивна (попередження та нівелювання деструктивного впливу зовнішніх та внутрішніх чинників) [37, с. 34-35], хоча іноді доводиться, що превенція у правовому регулюванні являє ціль, а не функцію [16, с. 30].

На нашу думку, слід виокремити також функцію оптимізації, яка включає в себе спрощення організаційної структури й контролюючих процесів, своєчасне інформування про цілі регулювання та шляхи їх досягнення.

Поряд із функціями, доцільно виділити також такі принципи валютного регулювання:

- узгодженості (організація роботи всіх суб'єктів валютного регулювання таким чином, щоб не допускати проведення взаємовиключаючих дій, а також узгоджене застосування різних інструментів валютного регулювання з метою досягнення конкретної цілі);

- рівноправності (забезпечення рівного доступу на валютний ринок всіх економічних агентів, а також гарантування всім суб'єктам господарювання однакових умов проведення валютних операцій);

- своєчасності (оперативне застосування саме тих інструментів валютного регулювання, запровадження яких є необхідним для стабілізації валютного ринку у даний конкретний період);

- послідовності (забезпечення поетапного запровадження визначених заходів валютного регулювання з метою досягнення заздалегідь оголошених цілей);

- передбачуваності (забезпечення чіткого визначення «правил гри» на валютному ринку та правил здійснення валютних операцій, а також недопущення економічно необґрунтованої різкої неочікуваної зміни цих правил);

- захищеності (забезпечення захисту прав та економічних інтересів економічних агентів при проведенні ними валютних операцій, а також виключення необґрунтованого втручання держави та її органів у валютні операції суб'єктів господарювання та домогосподарств). Додержання запропонованих принципів валютного регулювання має стати запорукою підвищення результативності державного впливу на економіку та ефективного функціонування всього комплексу валютних відносин в країні [37, с. 35-36].

Під методами валютного регулювання слід розуміти способи, характер, напрями застосування інструментів валютного регулювання, які визначають специфіку впливу суб'єктів валютного регулювання на його об'єкти. О. Боришкевич веде мову про методи валютного регулювання та розподіляє їх на:

- економічні методи (девiзна політика, управління золотовалютними резервами, облікова політика), використання яких є опосередкованим регулюванням, тобто створенням певних економічних умов, які мають забезпечувати виконання визначених цілей та завдань валютної політики;

- адміністративні методи (валютні обмеження, регламентація здійснення операцій з іноземною валютою), використання яких є безпосереднім регулюванням, яке здійснюється завдяки встановленню певних норм, правил, а також прямої заборони щодо здійснення операцій з валютними цінностями [20, с. 17, 20; 37, с. 38].

Механізм валютного регулювання необхідно розглядати на кількох рівнях: на найвищому рівні механізм валютного регулювання є системою специфічних економічних відносин, які виникають між їх суб'єктами на стадії обміну, розподілу і перерозподілу валютних коштів (цінностей); на нижчому рівні механізм валютного регулювання є сукупністю методичних, організаційно-правових положень та заходів, які визначають особливості функціонування валютних коштів в економіці держави, їх практичне використання для досягнення визначених цілей та завдань [17, с. 64; 37, с. 57].

Механізм валютного регулювання на практичному рівні - це сукупність взаємопов'язаних форм, методів, інструментів, важелів та дій, які забезпечують реалізацію інтересів держави у сфері валютних відносин [18, с. 64]. Також О. Береславська зазначає, що теоретичне розуміння механізму валютного регулювання та його практична спрямованість ґрунтується на таких концептуальних положеннях:

- механізм валютного регулювання є складовою системи управління економічними процесами країни, займаючи в ньому своє особливе місце;

- зміст механізму валютного регулювання зумовлений закономірностями розвитку валютних відносин, місцем і роллю в процесі суспільного відтворення;

- внутрішня структура механізму валютного регулювання характеризується комплексом взаємопов'язаних і взаємодіючих елементів, які є його рушійною силою;

- основне призначення структурних елементів механізму валютного регулювання полягає у формуванні ціни національної валюти, обміні її на іноземну, розподілі валютних коштів з метою забезпечення потреб державних органів влади, господарюючих суб'єктів і населення (домогосподарств). Наведені характеристики механізму валютного регулювання тісно взаємопов'язані і в комплексі становлять його економічну сутність [18, с. 65; 37, с. 57-58].

1.2. Історико-порівняльний аналіз валютного регулювання

Дослідження градації валютного регулювання з точки зору впливу на цей процес фінансової глобалізації необхідно розпочати з аналізу засад валютного регулювання в Україні. Ключові поняття системи валютного регулювання визначаються Декретом «Про систему валютного регулювання і валютного контролю» (далі – Декрет) [7; 28, с. 55]. Цей документ передбачає встановлення загальних принципів валютного регулювання, а також визначає коло повноважень державних органів, основні напрямки діяльності банків та інших фінансових установ України щодо регулювання валютних операцій. Крім того, Декретом визначається правовий статус інших суб'єктів валютних відносин [29, с. 122].

Статтею 11 Декрету визначено функції Національного банку України та Кабінету Міністрів України у сфері валютного регулювання. Змісту даної статті дає можливість стверджувати, що вищим органом валютного регулювання у нашій державі є Національний банк (далі – НБУ) [28, с. 57]. Більшість функцій НБУ, що вказані у вищезазначеній статті, направлені на реалізацію принципів валютного регулювання, які визначено статтями 2-10 Декрету [29, с. 122].

Не дивлячись на те, що цей документ постійно змінюється через внесення доповнень, шляхи до формування методологічних засад валютного регулювання в Україні потребують конкретизації, зокрема із врахуванням

глобалізаційних процесів у сфері фінансових відносин. Нагальність заміни Декрету більш ґрунтовним нормативним актом протягом останніх років постійно обговорювалась представниками органів публічної влади. Зокрема, на початку 2007 року у Верховній Раді України був зареєстрований проект Закону України «Про валютне регулювання та валютний контроль в Україні» [28, с. 57; 29, с. 123].

У жовтні 2011 року у Росії (м. Санкт-Петербург) була прийнята Угода про основні принципи політики у сфері валютного регулювання та валютного контролю у державах-учасниках Співдружності Незалежних Держав (далі – Угода). Сторонами Угоди виступають Уряди і центральні (національні) банки держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав. При обґрунтуванні необхідності підписання Угоди наводяться наступні положення: ефективна співпраця у валютній сфері є важливою складовою економічної інтеграції; створення умов для вільного руху капіталу створить передумови для ефективного розподілу економічних ресурсів у межах Співдружності Незалежних Держав; гармонізація, уніфікація та систематизація законодавства держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав у валютній сфері, з врахуванням міжнародної практики, сприятиме реалізації узгодженої та ефективної політики у сфері валютного регулювання і валютного контролю [29, с. 124].

Зазначена вище Угода переважно спрямована на лібералізацію валютного регулювання держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав з метою інтенсифікації економічних зв'язків між ними. Зауважимо, що дану Угоду треба розглядати як конкретний механізм реалізації принципів, що визначені у Концепції співробітництва та координації діяльності держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав у валютній сфері, яка була затверджена Рішенням Ради голів урядів Співдружності Незалежних Держав 15 вересня 2004 року [29, с. 125].

Дослідження поточного стану та перспектив реформування у контексті інтеграційних процесів, базових (стратегічних) засад валютного регулювання в

Україні, наштовхує нас на аналіз тактичних заходів щодо удосконалення системи валютного регулювання. Зазначимо, що зміст валютного регулювання полягає у регулятивному впливі відповідних державних органів на суб'єкти валютних відносин, внаслідок чого і формуються правила виконання тих чи інших валютних операцій [29, с. 125].

Так як основним органом валютного регулювання є НБУ, то еволюцію валютного регулювання можна дослідити шляхом аналізу змін у підзаконних нормативних актах НБУ, які визначають порядок здійснення валютних операцій [29, с. 126].

Для початку розглянемо ключові зміни у нормативних актах, що були внесені Національним банком протягом передкризового періоду. Головними змінами 2006 року було розширення прав окремих суб'єктів (страхові компанії та Укрпошта) щодо здійснення операцій на валютному ринку України. Такі зміни сприяли лібералізації валютних відносин шляхом спрощення реалізації певних валютних операцій для фінансових посередників та кінцевих споживачів їх послуг. Більшість змін у системі валютного регулювання у 2007 році стосувались удосконалення процесу отримання кредитів резидентами від нерезидентів [29, с. 126].

Вносячи ці зміни, Національний банк спробував вирішити декілька взаємопов'язаних завдань: розширити попит на національну валюту, сформувати економічні умови для формування довгострокових валютних ресурсів з метою реалізації стратегічних проектів, підвищити контроль за короткостроковими (спекулятивними) валютними потоками [29, с. 126].

Протягом перших трьох кварталів 2008 року НБУ здійснював заходи щодо підвищення прозорості та ефективності функціонування валютного ринку України. До того ж було спрощено порядок здійснення міжнародних валютних переказів фізичних осіб, що забезпечило підтримку процесів економічної інтеграції у площині міжнародної трудової міграції [29, с. 126].

Протягом четвертого кварталу 2008 року, який знаменувався наростанням кризових процесів як на світовому, так і на національному фінансових ринках,

Національний банк запровадив ряд жорстких адміністративних заходів, спрямованих на стабілізацію ситуації на грошовому ринку загалом та на його валютному сегменті зокрема. Постановою НБУ № 319 від 11.10.2008 р. впроваджувався ряд заходів, спрямованих на посилення регулювання діяльності банків, зокрема, значна їх частка була спрямована на посилення валютного регулювання. Даним документом заборонялось надання додаткових кредитних коштів у іноземній валюті позичальникам, які не мають валютної виручки. Також був запроваджений мораторій на дострокове погашення банками будь-яких депозитів, зокрема номінованих у іноземній валюті [29, с. 126-127].

Частина зазначених вище заходів була скасована після прийняття Постанови № 413 від 04.12.2008 року, якою була відмінена Постанова № 319. Однак цілий ряд заходів валютного регулювання продовжив діяти та були введені деякі нові обмеження [29, с. 127-128].

У 2009 році НБУ активно покращував норми валютного регулювання для того щоб, з одного боку, зупинити поточне зниження цінності національної валюти, а з іншого - запобігти подібним процесам у майбутньому. Протягом даного року Національний банк видав більше 10 постанов, які стосувались змін у валютному регулюванні: Інструкція про порядок організації та здійснення валютно-обмінних операцій на території України, Постанова № 281 «Про порядок та умови торгівлі іноземною валютою» від 10.08.2005 р., Постанова № 281 про затвердження положення «Про порядок надання банкам і філіям іноземних банків генеральних ліцензій на здійснення валютних операцій» від 15.08.2011 р. тощо [29, с. 128].

Таким чином, спрощення підходів щодо ліцензування валютних операцій полегшує доступ фінансових посередників на різні елементи національного валютного ринку. В наслідок цього можна прогнозувати зростання конкуренції на валютному ринку України як шляхом розширення спектру валютних операцій середніми та малими банками, так і шляхом залучення до операцій на валютному ринку філій іноземних банків. Дані процеси засвідчують

поступальний розвиток валютного регулювання в Україні у контексті фінансової глобалізації [29, с. 131].

7 лютого 2019 року запрацював новий механізм регулювання валютних правовідносин, який базується на Законі України від 21 липня 2018 року №2473-VIII «Про валюту і валютні операції» (далі – Закон). Цим законом передбачено скасування низки нормативно-правових актів, закріплено більш детальний перелік принципів, які закріплюють права для суб'єктів валютних операцій та заходи забезпечення ефективності валютного регулювання. Також нововведенням Закону є докорінна зміна підходу до регулювання валютних операцій, яке досі здійснювалось за так званим імперативним методом регулювання правовідносин («дозволено все те, що прямо визначено»), на протилежний йому - диспозитивний («дозволено все, що не заборонено»). Законом скасовується потреба отримання індивідуальної ліцензії НБУ для здійснення ряду операцій з валютою; пом'якшуються вимоги стосовно граничних строків для здійснення розрахунків за імпортом/експортом товарів за зовнішньоекономічними контрактами [21].

Проаналізувавши та дослідивши Закон, можна стверджувати, що здійснення більшості операцій спрощено в кілька разів. Сподіваємось, що завдяки цьому, економічна та фінансова ситуації в Україні будуть більш стабільними та країна матиме привабливий інвестиційний клімат, що значно полегшить реалізацію зовнішньоекономічної діяльності [34, с. 97].

РОЗДІЛ 2. МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ЛІБЕРАЛІЗАЦІЇ ВАЛЮТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Швидкий процес росту інтернаціональних процесів, які з 1970-х рр. розповсюдились на більшу частину світових фінансових ринків, збільшив доступ до великих обсягів капіталу, необхідного для реалізації забезпечення економічного зростання країнам, що розвиваються. Інтеграція до глобалізованого ринку капіталу вимагала мінімалізації особливих національних правил регулювання операцій з капіталом та здійснення наявних світових стандартів регуляторної практики. В цілому, необхідність проведення валютної лібералізації акцентується на таких перевагах:

- у разі мінімізації обмежень щодо обігу капіталу буде сприяти надходженням до певної держави прямих інвестицій вплине на інноваційний технологічний прогрес та, як наслідок, вплине на позитивні показники економічного розвитку;
- процес лібералізації позитивно впливає на адекватний розподіл фінансових ресурсів, при цьому необхідна умова наявності відкритого ринку капіталу при якому капітал з країн з більш високим рівнем економічного розвитку інвестується до країн з меншим рівнем економічного розвитку;
- наявність відкритих фінансових ринків є запорукою запобігання наявності фінансових криз у зв'язку з можливістю отримання певних фінансових інвестицій [40].

Але, враховуючи на певні переваги валютної лібералізації та вільних рух капіталу, за певних умов може бути дестабілізатором економіки держави. Саме тому валютне регулювання з боку держави є об'єктивною необхідністю. Насамперед, це стосується ситуацій фінансового дефіциту супроводження поточних потреб низького рівня експортної та імпоротної діяльності.

При цьому, у центральних банків країн, що розвиваються, знижується можливість управління курсом національної грошової одиниці та відсотковими ставками грошово-кредитного ринку, так як в умовах лібералізації вони залежать більше від притоку іноземної валюти, аніж від операцій

рефінансування. Вказані доводи засвідчують про обґрунтованість забезпечення збереження валютних обмежень на певних етапах розвитку [40].

В додаток до цього, необхідно зазначити, що лібералізація валютного регулювання, з урахуванням вищезазначених умов вирішує питання входу до світового ринку капіталу, тобто збільшує можливості реального економічного зростання. Щодо ринкових обмежень, варто вказати, що вони повині мати тимчасовий характер для вирішення нагальних фінансових питань [40].

Важливим завданням лібералізації валютних відносин є запровадження повної конвертованості національної валюти, що можливо за умови стійкого попиту на неї з боку резидентів і нерезидентів. При цьому, обов'язковою умовою проведення лібералізації є встановлення конвертованості за поточними операціями [23, с. 230; 40].

2.1. Досвід країн Європи

Фінансова лібералізація у Польщі була однією з основоположних ринкових реформ 1990-х рр. Притік прямих іноземних інвестицій, у тому числі в фінансовий сектор країни, відігравав значну роль у розвитку фінансової системи Польщі. Адаптація законодавчого поля до вимог Організації економічного співробітництва та розвитку (далі – ОЕСР) та Європейського Союзу (далі – ЄС) дозволила країні інтегруватися у глобальну економічну систему та взяти участь у міжнародному розподілі економічних ресурсів [41].

Повна адаптація регуляторного поля Польщі до правил та принципів руху капіталу, прийнятих у ОЕСР та ЄС, відбулася у 2002 році, коли були нівельовані обмеження на рух короткострокового капіталу та прийняте нове валютне законодавство (Валютний Акт від 27.07.2002 року, норми якого чинні дотепер). Відповідно до Валютного Акту, Національний банк Польщі (NBP) являється основним органом, відповідальним за валютне регулювання. Чинне законодавство про валютне регулювання забороняє встановлювати будь-які обмеження на валютні операції з державами ЄС та ОЕСР. Для нерезидентів держав, що не входять до вищевказаних організацій, діє певний набір обмежень, а саме: на відкриття банківських рахунків, переказ коштів, ведення

господарської діяльності, купівлю нерухомості та цінних паперів зі строком погашення менше одного року тощо [41].

У Польщі з початком процесу реформування фінансової системи був запроваджений режим фіксованого валютного курсу – спочатку до долара США, а потім до «кошика» з п'яти провідних валют, з метою зниження рівня інфляції. У травні 1995 р. режим фіксації валютного курсу був змінений на «валютний коридор». З квітня 2000 р. унаслідок запровадження вільного плавання валютного курсу на курс польського злотого починають впливати ринкові фактори [42, с. 148].

Національний банк Польщі активно використовував курсову політику для стримування темпів інфляції. Зміцнення курсу злотого в 2000-2001 рр. відбулося в ході отримання великих доходів від приватизації та послідовної рестрикційної грошово-кредитної політики польського уряду, а також припливу іноземного капіталу [24, с. 178]. 27 липня 2002 р. у Польщі був прийнятий новий Закон «Про іноземну валюту», який регулює порядок реалізації валютно-обмінних операцій. Цим законом були скасовані всі обмеження руху коштів між Польщею і країнами ЄС.

Одним із фундаментальних заходів регулювання валютної сфери став перехід до гнучкого обмінного курсу та запровадження у 2000 р. режиму «вільного плавання». Таким чином, уряд та Національний банк Польщі вирішили проблему неможливості поєднання трьох цілей, а саме: стабільність валютного курсу, мобільність капіталу і монетарна автономії [27, с. 47].

Резиденти країн, з якими Польща уклала податкові угоди, прирівнюються до громадян ЄС за своїми правами на здійснення валютних операцій. Також Польща дотримується усіх обмежень, введених в ЄС в межах Спільної зовнішньої та безпекової політики. Міжнародні чи внутрішні платежі із валютою, що перевищують грошовий еквівалент 15 тис. євро, повинні здійснюватись виключно через банки, що мають відповідну ліцензію [41].

Обмеження загального характеру можуть бути скасовані в індивідуальному порядку через надання генерального та індивідуальних

валютних дозволів. Генеральний валютний дозвіл надається Міністерством фінансів для вільного руху прямих інвестицій, репатріації прибутків до держав, з якими укладено двосторонні угоди про захист інвестицій або інші міжнародні договори. Індивідуальний валютний дозвіл надає президент Національного банку Польщі. У Польщі здійснюється суворий нагляд та контроль за діяльністю валютних пунктів та підприємств, що здійснюють валютні операції. Якщо валютні операції виглядають підозрілими то, з метою протидії відмиванню коштів, президент НБП повинен повідомити про це фіскальну службу [41].

Фінансова лібералізація у Чехії відбувалася доволі таки швидко, до чого підштовхувала інтеграція країни до ОЕСР, яка передбачала лібералізацію руху капіталу, згідно з правилами ОЕСР у 1995 році. На початку 1990-х Чехія лібералізувала рух по поточному рахунку, хоча, для того, щоб утримати фіксований курс крони, експортерів змушували конвертувати свою виручку у крону. Рух по капітальному рахунку до 1995 року був доволі обмеженим, особливо в частині відтоку капіталу, а значна частина операцій потребувала ліцензування або заборону. Прийняття нового закону про валюту (Валютний Акт від 1995 року) зняло майже всі обмеження на рух капіталу [41].

Впродовж 1990-х Чеська Республіка була реципієнтом прямих іноземних інвестицій та порівняно великого обсягу інших іноземних інвестицій, відтік яких внаслідок азійської кризи спричинив обвал крони та валютну кризу. Приєднання країни до ЄС потребувала внесення змін до валютного законодавства, внаслідок чого був прийнятий новий Валютний Акт від 01.05.2004 року, який є чинним дотепер. Він регламентує: чинні правила валютного моніторингу та контролю у Чеській Республіці встановлює Центральний банк Чехії (ЧНБ); чеська крона стала вільноконвертованою валютою; не встановлено обмежень для резидентів країни та нерезидентів з країн ЄС, ОЕСР на валютнообмінні операції [41].

Торговельні операції та нагляд за ними відбуваються через електронну валютнообмінну платформу, яка об'єднує всіх учасників ринку і дає змогу

відслідковувати транзакції в режимі реального часу. Чинне законодавство передбачає введення тимчасових спеціальних заходів валютного контролю виключно у разі нестабільної економічної ситуації [41].

В Угорщині фінансова лібералізація відбувалася від початку 1990-х та практично завершилася у 2002 році і припала на час активної інтеграції країни до ЄС. Похідним від лібералізації стали притік прямих інвестицій та збільшення частки іноземного капіталу в банківській системі, спрощення доступу до кредитних ресурсів, збільшення обсягів зовнішньої торгівлі, пришвидшення економічного зростання та зниження інфляції, але разом з цим і накопичення заборгованості, деномінованої в іноземній валюті. Втім, під час глобальної фінансової кризи 2008-2009 рр. Угорщині не вдалося уникнути валютної кризи, оскільки відтік капіталу спричинив знецінення форинта та макроекономічну дестабілізацію, посилив фіскальні та банківські проблеми, що, в кінцевому рахунку, позначилось на кредитному рейтингу країни [41].

Наприкінці 2008 року Угорщина звернулась по допомогу до МВФ та ЄС, і завдяки їхнім кредитним ресурсам вдалося досить таки швидко стабілізувати економічну ситуацію. Чинне законодавство не обмежує валютні транзакції в обох напрямках (в країну та за її межі) як для резидентів, та і нерезидентів, які не підпадають під санкції, встановлені відповідними регулюваннями ЄС. Утім, існують законодавчі вимоги щодо декларування транзакцій з метою контролю сплати податків та запобігання відмиванню грошей [41].

Також є вимоги щодо звітування органу валютного контролю про готівкові операції більше 11,15 тис. євро, а також вимога про ідентифікацію клієнта, що здійснює готівкову транзакцію на суму понад 1 тис. євро та будь-яку бізнес транзакцію, що перевищує 11,15 тис. євро. Центральний банк Угорщини (MNB) є відповідальним за валютне регулювання та дотримання вимог законодавства про валютообмінні операції. У 2018 році MNB, разом із низкою інших центральних банків Європейської Системи Центральних Банків, підписав угоду про дотримання вимог Глобального Валютного Кодексу. Валютне законодавство Угорщини не обмежує угорських громадян у відкритті

рахунків за кордоном як у форинтах, так і у іноземній валюті - для цього не потрібно отримувати жодних спеціальних дозволів у Центральному банку [41].

2.2. Досвід в країнах Азії

У Сінгапурі та Малайзії відбулась лібералізація руху капіталу, але, не зважаючи на це, через вплив низки фінансових криз, відбулась трансформація системи їх валютного регулювання. Так зване сінгапурське «економічне диво» відбувалось в умовах забезпечення стабілізації національної валюти, залучення прямих іноземних інвестицій, значного рівня приватних заощаджень, мінімізації інфляції, лібералізації фінансового сектору. З 1960-х рр. зберігалась одна з найвищих у світі норма заощаджень зберігалась за Сінгапуром [40].

Досліджуючи хронологію розвитку валютного регулювання, необхідно зауважити, що після розпаду Бреттон-Вудської системи та знецінення долара США, Сінгапур став однією з перших країн, хто утвердив режим плаваючого курсоутворення [40].

До початку 80-х років у Сінгапурі відбувся плановий перехід від використання прямих способів грошово-кредитного регулювання до непрямих. Що ж відноситься до валютних обмежень, то у 1968 р. в країні ще діяли ліміти для резидентів, а нерезиденти не мали права володіти активами у сінгапурських доларах. У 1973 р. був скасований припис для резидентів на реалізацію інвестицій в іноземні акції та відкриття валютних депозитів. Пізніше надали дозвіл на відкриваття валютних рахунків лише в АСУ (Азійська валютна одиниця), а з 1978 р. резидентам дозволили одержувати та надавати валютні кредити, брати участь в угодах на Азійському доларовому ринку (ADM), а нерезидентам - володіти активами в сінгапурських доларах [13; 40].

Через появу ризику зростання імпортованої інфляції у Сінгапурі, у 1981 р. мав місце перехід до валютного режиму керованого плавання (Crawl-like arrangement) задля закріплення курсу національної валюти та нейтралізації інфляції. Хочеться наголосити, що починаючи з 1980-х рр. сальдо платіжного балансу Сінгапуру є позитивним, а з 1990-х років наявне активне зростання обсягів прямих інвестицій [40].

Також було введено в дію мораторій на здійснення операцій на грошовому ринку у зв'язку зі спекулятивною атакою на сінгапурський долар, яка відбулась в умовах спаду економічної активності у 1985 р. [40].

Під призвою фінансової кризи 1997 р. Центральний банк Сінгапуру (MAS) вирішив здійснити тотальний контроль за валютним регулюванням. Так, для мінімізації відтоку національної валюти анулювалась можливість надання кредитів фінансовим інститутам-нерезидентам на релізацію завдань, не пов'язаних з реальною економічною діяльністю. А кредити, що були надані фінансовим інститутам-нерезидентам для використання поза межами Сінгапуру, мали обов'язково конвертуватись в іноземну валюту [40].

Отже, успішному проведенню лібералізації валютного регулювання в Сінгапурі сприяли такі чинники:

- забезпечення регулярного притоку інвестиційного капіталу;
- прогресивний рівень конкурентоспроможності національної економіки;
- модернізований підхід до розвитку економіки та фінансового ринку;
- стимулювання конвертованості національної валюти;
- протягом 1965-2012 рр. збільшивсь ВВП з 44% до 91%;
- забезпечення розвитку офшорного банківського сектору (ADM);
- запровадження Азійської валютної одиниці (ACU) та Внутрішньої банківської одиниці (DBU) для зниження тиску на національну валюту та відмежування міжнародних банківських операцій [40].

Економічному зростанню Малайзії наявні такі властивості: політика економіки направлена на стимулювання розвитку експортоорієнтованого виробництва, прогресивна індустріалізація, створення вільних економічних зон, лібералізація закріплення внутрішніх відсоткових ставок та дерегуляція операцій з капіталом [40].

Девальвація малайзійського долара (рінггіта) була пов'язана зі знеціненням долара США у 1970-х роках, що стало чинником підвищення річного рівня інфляції у Малайзії з 5-6% у 1973 р. до 20-25,5% у 1974 р. Значно знизило рівень інфляції до 2-3 % у 1976 р. перетворення від режиму

фіксованого валютного курсу до режиму керованого плавання (у одній зв'язці з корзиною валют головних економічних партнерів - США, Сінгапуру, Китаю, Японії) [36, с. 382; 40].

Лібералізація валютного регулювання здійснювалась поетапно: до 1978 р. було ліквідовано більшість обмежень валютного контролю та притоку капіталу, а у 1986 р. комерційні банки могли самостійно впроваджувати курси валют та укладати форвардні угоди за більшістю іноземних валют. Під час фінансових криз, зняття обмежень з валютного регулювання призупинялась, запроваджувались оперативні обмеження [40].

Також необхідно вказати, що для виходу з кризи МВФ надавав пропозицію країнам Південно-Східної Азії у вигляді комплексу антикризових заходів, головними з яких були введення в дію плаваючого обмінного курсу, дерегулювання руху капіталу, підвищення облікових ставок, незначне втручання держави у приватний сектор. Як не дивно, Малайзія відмовилась від даних рекомендацій МВФ і у вересні 1998 р. встановила свої власні антикризові заходи: сувора прив'язка обмінного курсу рінгітта до долара США на рівні 3,80; регулювання та обмеження руху національної валюти; темпоральний мораторій для резидентів користуватись своїми рахунками, відкритими в іноземних банках тощо [40].

Деякі валютні приписи використовувались також стосовно руху портфельних інвестицій: одержання дозволу на конвертацію рінггітів на рахунках у зарубіжних банках в іноземну валюту; отримання дозволу вітчизняним інвесторам на здійснення інвестицій за кордон [36, с. 373; 40].

Тож, основним завданням валютного регулювання в Малайзії на той час було недопущення відтоку національного капіталу. Право на вільний вибір способів боротьби з кризою надала наявність у BMN (Bank Negara Malaysia - Центробанк Малайзії) достатнього обсягу міжнародних резервів, що дало можливість Малайзії бути самостійною у своїй валютній політиці від кредитування МВФ [40].

Так, лібералізація валютного регулювання в зазначених країнах відбувалась з урахуванням економічних реалій, тому що влада цих країн приймала рішення щодо імперативності валютного регулювання та впливу на режим валютного курсу. Як наслідок такої лібералізації, став адміністративний вплив на зниження курсу національної валюти та високий рівень МВР. Це стало яскравим прикладом співвідношення лібералізації та адміністрування валютного регулювання, яке вирішило проблему оздоровлення та розвитку національної економіки цих держав [40].

ВИСНОВКИ

Отже, проведене дослідження дає змогу зробити такі висновки:

1. Поняття «валютна політика» та «валютне регулювання» не піддаються ототожненню, але, в той же час, є складовими однієї системи і функціонують в дуалістичній єдності. Так, напрямок та ціль валютного регулювання визначаються з урахуванням валютної політики, а задля реалізації пріоритетів останньої і функціонує система валютного регулювання як головний засіб їх реалізації.

2. Система функцій та принципів валютного регулювання характеризує внутрішню сутність валютних правовідносин. Головна мета таких відносин – регулювання сфери проведення економічних операцій між відповідними суб'єктами. Крім уже існуючих функцій та принципів захищеності, узгодженості, інформативності, послідовності, своєчасності, рівноправності, передбачуваності, що є свідченням та гарантією ефективного державного контролю та впливу у досліджуваній сфері, включення до цього переліку функції оптимізації сприяє збільшенню ефективного державного впливу на валютні відносини.

3. Основний вплив держави на валютну сферу економічних відносин здійснюється за допомогою механізму валютного регулювання. Такий механізм, в свою чергу, формується під впливом низки факторів, одними з яких є рівень конвертованості національної валюти, а також державний вплив на регулювання процесів економічного розвитку.

4. Історичний огляд здійснення валютного регулювання дає змогу дійти висновку про те, що при спрощенні механізму ліцензування валютних операцій, національний валютний ринок стає більш доступним для фінансових посередників та здійснення ними валютних операцій. Ліберальний підхід до проведення валютного регулювання в країні полегшує її долучення до світового ринку капіталу і є передумовою економічного зростання такої країни. В той же час, обмеження, які вводяться на територіях деяких країн, є тимчасовими і спрямовані на вирішення поточних економічних питань.

5. Політика, спрямована на лібералізацію процесів здійснення валютного регулювання, потребує здійснення відповідних заходів та проведення реформ з удосконалення фінансового та реального секторів економіки. Так, як свідчить світовий досвід, лібералізація відбувається циклічно та є триваючим процесом, що має «проходити» в умовах розбудови відповідної інфраструктури ринку фінансів. З урахуванням цього, прив'язка економічних реформ у цій сфері, в тому числі привілеювання регуляторних заходів, до певних дат чи строків є не релевантним процесом. В той же час, настання певної події чи етапу розвитку економіки країни, зі стабілізацією транскордонних рухів платежів та капіталів, повинно стати відправною точкою для проведення чергового етапу тієї чи іншої реформи здійснення валютного регулювання.

6. Необхідно вжити заходів щодо підвищення рівня розвитку економічних відносин. Позитивне введення лібералізації регулювання валютних відносин є необхідністю задля запобігання високого рівня інфляції та забезпечення стабільного курсу гривні як в Україні, так і за її межами.

7. Прийняття та удосконалення відповідного законодавства, спрямованого на врегулювання державою відносин у сфері валютного регулювання, є запорукою поступового розвитку економіки України та її валютного сегменту. Так, світове співтовариство, як правило, і забезпечує стабільний розвиток зовнішньоекономічних та валютних відносин за допомогою розробки та введення в дію відповідних законодавчих актів.

8. Підсумовуючи результат дослідження та висновки щодо стану валютного нагляду в Україні, враховучи Закон № 2473-VIII, який став точкою відліку на шляху лібералізації валютного регулювання, а також іноземний досвід, можна запропонувати наступні шляхи удосконалення здійснення валютного регулювання в Україні:

- проведення політики, спрямованої на стабілізацію курсу гривні;
- неухильне дотримання чинного законодавства щодо захисту іноземних інвестицій;

- дієвий контроль за наданням кредитів (по-перше, визначення рівня платоспроможності; по-друге, перевірка цільового призначення – на розвиток економіки в цілому);

- стимулювання розвитку експортоорієнтованого виробництва та прогресивна індустріалізація.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Про валюту і валютні операції [Електронний ресурс] : Закон України від 21 червня 2018 року // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2018. – № 30. – Ст. 239. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19>.
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розширення інструментів впливу на грошово-кредитний ринок [Електронний ресурс] : Закон України від 6 листопада 2012 року // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2013. – № 50. – Ст. 696. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5480-17>.
3. Про зовнішньоекономічну діяльність [Електронний ресурс] : Закон України від 16 квітня 1991 року // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 1991. – № 29. – Ст. 377. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/959-12>.
4. Про Національний банк України [Електронний ресурс] : Закон України від 20 травня 1999 року // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 1999. – № 29. – Ст. 238. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/679-14/page>.
5. Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті [Електронний ресурс] : Закон України від 23 вересня 1994 року // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 1994. – № 40. – Ст. 364. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/185/94-вр>.
6. Про режим іноземного інвестування [Електронний ресурс] : Закон України від 19 березня 1996 року // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 1996. – № 19. – Ст. 80. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/93/96-вр>.
7. Про систему валютного регулювання і валютного контролю [Електронний ресурс] : Декрет Кабінету Міністрів України від 19 лютого 1993 року // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 1993. – № 17. – Ст. 184. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/15-93>.
8. Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України та встановлення лімітів відкритої валютної позиції банку (з урахуванням змін та доповнень) [Електронний ресурс] :

Постанова Правління Національного банку України від 28 січня 2009 року // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2009. – № 107. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0268-09>.

9. Про внесення змін до Положення про встановлення офіційного курсу гривні до іноземних валют та курсу банківських металів [Електронний ресурс] : Постанова Правління Національного банку України від 31 березня 2014 року // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2014. – № 180. – Режим доступу: [http://zakon2.rada.gov.ua/188 laws/show/z0375-14](http://zakon2.rada.gov.ua/188%20laws/show/z0375-14).

10. Про додаткові заходи щодо діяльності банків (з урахуванням змін та доповнень) [Електронний ресурс] : Постанова Правління Національного банку України від 11 жовтня 2008 року // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2008. – № 319. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0319500-08>.

11. Про окремі питання діяльності банків (з урахуванням змін та доповнень) [Електронний ресурс] : Постанова Правління Національного банку України від 4 грудня 2008 року // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2008. – № 413. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0413500-08>.

12. Про функціонування безготівкового міжбанківського валютного ринку України (з урахуванням змін та доповнень) [Електронний ресурс] : Постанова Правління Національного банку України від 18 грудня 2008 року // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2008. – № 435. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0435500-08>.

13. Drysdale P. Report and Recovery in East Asia: The role of the state and economic enterprise // Routledge [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://books.google.com.ua/books?id=cLBuQjMd9YC&printsec=frontcover&hl=uk&source=gbs_ViewAPI&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false.

14. Rodrik D. Who Needs Capital-Account Convertibility? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uvm.edu/~wgibson/PDF/Rodrik%20convertibility.pdf>.

15. Авагян Г. Л. Международные валютно-кредитные отношения [Текст] : учебник / Г. Л. Авагян, Ю. Г. Вешкин. – 2-е изд., перераб. и доп. – Москва: Магистр: ИНФРА-М, 2010. – 704 с.
16. Батан Ю. До питання про місце превенції у правовому регулюванні / Ю. Батан // Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України. – 2017. – № 10. – С. 25-31.
17. Бездітко Ю. М. Валютне регулювання [Текст] : Навчальний посібник / Ю. М. Бездітко, О. О. Мануйленко, Г. А. Стасюк. – Херсон: ОЛДІ-плюс, 2009. – 272 с.
18. Береславська О. І. Теоретичні засади формування механізму валютного регулювання [Текст] / О. І. Береславська //Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право). – 2011. – № 2 (53). – С. 60-67.
19. Боринець С. Я. Міжнародні валютно-фінансові відносини [Текст] : Підручник / С. Я. Боринець. – 5-те вид., перероб. і доп. – Київ: Знання, 2008. – 582 с.
20. Боришкевич О. В. Валютне регулювання та контроль [Текст] : Навч. посіб. / О. В. Боришкевич, І. В. Краснова, В. С. Білошапка та ін.; За заг. ред. О. В. Боришкевич. – Київ: КНЕУ, 2008. – 400 с.
21. Валютне регулювання по-новому, у зв'язку з прийняттям Закону України «Про валюту і валютні операції». – Режим доступу: <http://kmp.ua/uk/analytics/infoletters/the-new-rules-of-currency-regulation-considering-the-adoption-of-the-law-of-ukraine-on-currency-and-currency-transactions/>
22. Веріга Г. В. Валютний ринок України: проблеми і перспективи регулювання [Текст] : монографія / Г. В. Веріга. – Донецьк: Ноулідж (донецьке відділення), 2013. – 323 с.
23. Гершанович Е. А. Валютная либерализация: за и против [Текст] / Е. А. Гершанович // Известия Томского политехнического университета

[Известия ТПУ] / Томский политехнический университет (ТПУ) . – 2007. – № 1. – С. 228-233.

24. Гончарук І. В. Досвід валютно-курсового регулювання в трансформаційних економіках [Текст] / І. В. Гончарук, О. М. Мацько, Г.Є. Шпаргало // Вісник Львівської комерційної академії. – 2010. – Вип. 33. – С. 176–180.

25. Дзюблюк О. В. Валютна політика [Текст] : Підручник / О. В. Дзюблюк. – Київ: Знання, 2007. – 422 с.

26. Єпіфанова М. А. Валютне регулювання в системі державного регулювання економіки [Текст] / М. А. Єпіфанова // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: Збірник наукових праць. Випуск 30. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. – С. 169-183.

27. Журавка Ф. О. Валютна політика в умовах трансформаційних змін економіки України [Текст] : монографія / Ф. О. Журавка. – Суми: Ділові перспективи; ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008. – 334 с.

28. Казарінов Д. В. Валютне регулювання в Україні в процесі регіональної валютної інтеграції [Текст] : дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю: 08.00.08 / Д. В. Казарінов. – Суми, 2013. – 233 с.

29. Казарінов Д. В. Особливості розвитку валютного регулювання в Україні в умовах фінансової глобалізації [Текст] / Д. В. Казарінов // Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту. Випуск 2 (12), 2012. – С. 120-133.

30. Колдовський А. В. Система валютного регулювання в контексті фінансової нестабільності економіки [Текст] : дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю: 08.00.08 / А. В. Колдовський. – Суми, 2013. – 219 с.

31. Красавина Л. Н. Международные валютно-кредитные и финансовые отношения [Текст] : учебник / Под ред. Л. Н. Красавиной. – 3-е изд., перераб. и доп. – Москва: Финансы и статистика, 2007. – 576 с.: ил.

32. Крашенинников В. М. Валютное регулирование в системе государственного управления экономикой [Текст] : Учебник / Под общ. ред. В. М. Крашенинникова. – Москва: ЗАО “Издательство “Экономика”, 2003. – 399 с.

33. Лапчук Б. Ю. Валютна політика [Текст] : Навч. посіб. / Б. Ю. Лапчук. – Київ: Знання, 2008. – 212 с.

34. Мадай К. С. Новації валютного законодавства [Текст] / К. С. Мадай // Актуальні проблеми прав людини, держави та вітчизняної правової системи: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Дніпро, 5-6 квітня 2019 р.). – Дніпро: ГО «Правовий світ», 2019. – С. 95-97.

35. Матросова Л. М. Проблеми регулювання валютної сфери України та можливі шляхи їх вирішення [Текст] / Л. М. Матросова // Глобальні та національні проблеми економіки. Випуск 18, 2017. – С. 468-473.

36. Миркин Я. М. Финансовые стратегии модернизации экономики: мировая практика [Текст] / под ред. Я. М. Миркина. – Москва: Магистр, 2014. – 496 с.

37. Місяць Н. О. Формування та розвиток механізму валютного регулювання в Україні [Електронний ресурс] : дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю: 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит / Н. О. Місяць // ДВНЗ “Університет банківської справи”, Київ, 2018. – Режим доступу: http://ubs.edu.ua/images/2018/nauka/spetsializovani_vcheni_radi/Dissertation__Misiats1.pdf.

38. Мороз А. М. Центральний банк та грошово-кредитна політика [Текст] : Підручник / Кол. авт.: А. М. Мороз, М. Ф. Пуховкіна, М. І. Савлук та ін.; За ред. д-ра екон. наук, проф. А. М. Мороза і канд. екон. наук, доц. М. Ф. Пуховкіної. – Київ: КНЕУ, 2005. – 556 с.

39. Науменкова С. В. Валюта і валютна політика [Текст] / С. В. Науменкова, В. І. Міщенко. – Київ: Знання, 2010. – 82 с.

40. Онуфрійчук К. І. Сучасна практика лібералізації валютного регулювання у малих відкритих економіках [Електронний ресурс] / К. І. Онуфрійчук // Ефективна економіка №7, 2015. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4202>.

41. Піонтківська І. Валютна лібералізація в Україні: крок у Європу [Електронний ресурс] / І. Піонтківська, Р. Солтисьяк // Аналітичний бриф. 3 квітня 2019 року. – Режим доступу: https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2018/11/%D0%B1%D1%80%D1%96%D1%84_%D0%B2%D0%B0%D0%BB%D1%8E%D1%82%D0%B0.pdf.

42. Сороківська З. Зарубіжний досвід реалізації валютної політики в контексті забезпечення макроекономічної стабільності [Текст] / З. Сороківська // Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє. Випуск 18. – С.144-153.

43. Стельмах В. С. Енциклопедія банківської справи України [Текст] / Ред.кол.: В. С. Стельмах (голова) та ін. – Київ: Молодь, Ін Юре, 2001. – 680 с.: іл. + вкл. 88 с.

44. Шемет Т. С. Міжнародні розрахунки та валютні операції [Текст] : навч. посіб. / Т. С. Шемет, А. М. Коряк, О. М. Дибя; за заг. ред. канд. екон. наук, доц. Т. С. Шемет. – Київ: КНЕУ, 2009. – 348 с.

АНОТАЦІЯ

Актуальність. Валютне регулювання є складовою частиною державного регулювання валютної політики, тому виникає потреба у виборі вигідної системи регулювання валютного ринку в наш час, особливо при світових фінансових кризах, політичних конфліктах, революціях, які, на даний момент, мають місце і в Україні.

Регулювання валютного ринку посідає важливе місце у системі заходів щодо забезпечення стабільного розвитку фінансової та економічної систем країни [35, с. 468]. Оптимізація механізму валютного регулювання є основним фактором покращення економічної ситуації в Україні. В нашій країні це головний засіб функціонування валютної політики, адже Україна зараз стоїть на шляху формування ринкових відносин; також присутня обмеженість конвертованості валюти через відсутність попиту на неї на світовому фінансовому ринку [37, с. 10]. Хоча валютне регулювання в Україні в певній мірі й відповідає всім стандартам розвинених країн, але механізм реалізації законодавчих приписів бажає кращого. Внаслідок цього відбувається девальвація гривні, впровадження валютних обмежень, мінімізація обсягу валютного ринку та пропозиції безготівкової іноземної валюти тощо.

Дослідженню в різних напрямках багатьох аспектів міжнародних валютних відносин та валютного регулювання, валютного законодавства приділили значну увагу в своїх працях такі вчені: Г. Авагян, М. Артемов, О. Береславська, Н. Місяць, Л. Красавіна, В. Крашенинников, У. Моторнюк, Л. Матросова, Ф. Журавка, В. Єрохов, В. Гордон, В. Гоффе, М. Райко, Л. Долінський, Т. Кривошеєва, К. Левицька, С. Лямець, В. Михальський, С. Панцир, С. Рум'янцев та інші науковці.

Об'єктом дослідження є валютне регулювання як одна з функцій держави.

Предметом дослідження є формування та розвиток механізму валютного регулювання.

Метою дослідження є поглиблення теоретико-методологічних засад, деталізація понятійно-категоріального апарату, розвиток науково-методичних підходів валютного регулювання в Україні.

До основних **завдань** можна віднести такі:

- розмежувати поняття «валютна політика» і «валютне регулювання», надання якомога ширшого переліку принципів і функцій валютного регулювання;
- дослідити валютне регулювання за критерієм його елементів, таких як об'єкти, суб'єкти, методи, функції, принципи тощо;
- приділити значну увагу терміну «механізм валютного регулювання» та його структурі;
- проаналізувати вплив на стан валютного ринку України діяльності Національного банку;
- знайти шляхи удосконалення механізму валютного регулювання в нашій державі.

Методи дослідження. У роботі було використано базові положення теорії державних фінансів і банківської справи, сучасної економічної теорії та міжнародної економіки. У процесі дослідження використовувалися такі загальнонаукові методи: змістовного узагальнення, порівняння та систематизації – при уточненні дефінітивного апарату, удосконаленні класифікації інструментів валютного регулювання (у підрозділах 1.1, 2.1, 2.2); історико-порівняльний метод (у підрозділі 1.2); методи аналізу і синтезу, індукції та дедукції – при визначенні методологічних підходів до формування механізму валютного регулювання (у підрозділі 1.1); порівняння, групувань та вибірок – при визначенні сучасних тенденцій функціонування міжбанківського валютного ринку (у розділах 1 та 2); наукового абстрагування та системного підходу – при розробленні пропозицій щодо удосконалення механізму валютного регулювання в Україні та обґрунтуванні перспектив його лібералізації (у висновках).

Інформаційною базою дослідження слугували закони України, нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України, нормативні акти й аналітичні огляди Національного банку України, наукові публікації провідних вітчизняних і зарубіжних вчених, періодичні видання, ресурси мережі Інтернет [37, с. 3].

Наукова новизна полягає у такому:

- визначення поняття «валютне регулювання» завдяки чіткому її відмежуванню від іншого подібного поняття «валютна політика»;
- виокремлення особливостей валютного регулювання з огляду на з'ясування його взаємозв'язку з валютною політикою;
- дослідження значення механізму валютного регулювання шляхом деталізації функцій суб'єктів валютного регулювання через виокремлення стабілізуючої та превентивної функцій валютного регулювання та основних принципів його організації: узгодженість, рівноправність, своєчасність, послідовність, прогностичність, інформативність, захищеність.

Також ця тема була досліджена у науковій публікації автора, де було розкрито та проведено порівняльний аналіз змісту, норм та новацій Декрету Кабінету Міністрів України «Про систему валютного регулювання і валютного контролю» від 19 лютого 1993 року № 15-93 та Закону України «Про валюту та валютне регулювання» від 21 червня 2018 року № 2473-VIII.

Наукова робота складається зі вступу, двох розділів (у кожному виділено по два підпункти), висновків та списку використаної літератури.